

СУДОВА ВІЙСЬКОВА ЕКСПЕРТИЗА

DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2018.63>
УДК 343.98:331.45

В. Т. Чупрун, завідувач сектору Харківського НДІСЕ

E-mail: chvt5676@gmail.com,

І. В. Богданюк, завідувач лабораторії Харківського НДІСЕ, кандидат юридичних наук

E-mail: bogdanyuk.hniise@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ

(науково-методична стаття)

Акцентовано увагу на недостатній кількості досліджень питань науково-методичного забезпечення судово-експертної діяльності у військовій сфері. На підставі аналізу основних функцій управління військами розкрито сутність процесу прийняття командиром рішення на бій і планування бойових дій. Визначено особливості процесу прийняття рішення у військовій сфері з урахуванням сучасних умов.

Ключові слова: судово-експертна діяльність у військовій сфері, функції управління військами, прийняття рішення, планування бойових дій.

У зв'язку з уведенням у 2015 р. вперше в системі судово-експертних установ Міністерства юстиції України нової експертної спеціальності «Військові дослідження»¹, на сьогодні в цій галузі судово-експертної діяльності існує комплекс невирішених наукових і практичних проблем. Найбільш суттєвою є проблема дефіциту науково-методичного забезпечення (НМЗ). Необхідно констатувати, що в науковій літературі у зв'язку з відсутністю до недавнього часу такого виду судових експертиз як судова військова експертиза (СВЕ) зустрічаються лише поодинокі публікації з досліджень питань НМЗ судово-експертної діяльності у військовій сфері.

Аналіз експертної практики Харківського НДІСЕ свідчить, що за останній період суттєво збільшилася кількість призначень СВЕ. Слід зазначити, що ця тенденція має прогресуючий характер. Левова частка висновків СВЕ на практиці ґрунтується на результатах комплексної форми досліджень, тобто в її проведенні беруть участь фахівці за різними експертними спе-

¹ Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 року № 53/5 : наказ М-ва юстиції України від 27.07.2015 № 1350/5. *Офіц. вісн. України*. 2015. № 58. Ст. 1921.

ціальностями. Результати їх досліджень у сукупності дають підставу для формування загального висновку експертизи. Тому важливою проблемою є розроблення загальної методики вирішення завдань комплексної судової військової експертизи, тобто вироблення загального алгоритму дій експертів різних спеціальностей у процесі кооперації їх спеціальних знань у формі комплексної експертизи. Поряд із цією проблемою існує й інша, яка тісно пов'язана з першою, а саме – виявлення й науковий аналіз «граничних» завдань судових експертиз. На підставі цього в Харківському НДІСЕ ініційовано проведення науково-дослідної роботи (НДР) за темою «Методика судово-експертного дослідження роботи командирів (штабів) і військових формувань при підготовці і виконанні бойових (службово-бойових) завдань». Метою цієї НДР є розроблення методики, у якій буде викладено основні методичні положення, що застосовуються при виконанні СВЕ, пов'язаних з дослідженням діяльності командирів (штабів) і військових формувань при підготовці й виконанні бойових (службово-бойових) завдань.

Закономірності процесу прийняття рішення та питання його оптимізації є предметом наукових досліджень, які ведуться за двома напрямками. Перший напрям найшов відображення в теорії прийняття рішень. Другий – вивчає поведінкові аспекти прийняття рішення людиною та складає предмет психологічної теорії прийняття рішень¹.

Метою статті є визначення особливостей судово-експертного дослідження процесу прийняття рішення у військовій сфері з урахуванням сучасних умов.

Відомо, що однією з основних функцій управління військами є прийняття командиром рішення на бій і планування бойових дій. Сутність будь-якого рішення полягає у визначенні мети дій і виборі сил, засобів, способів і часу її досягнення. У всякій системі управління за участю людини рішення є результатом його знань, творчості, досвіду та волі. Не заперечуючи ролі останньої, слід зазначити, що воля повинна базуватися на глибокому знанні законів, що діють у певному середовищі, правильному оцінюванні об'єктивно сформованої обстановки, наявних сил і засобів, інакше неминучий суб'єктивізм і волонтаризм. Вольовий імпульс людини корисний, коли він є відображенням об'єктивного світу. Особливо це важливо при прийнятті командиром рішення на бій, оскільки від його наукової обґрунтованості, відповідності бойовій обстановці повністю залежить не тільки успіх виконання військами того чи іншого бойового завдання, але й життя підлеглого особового складу, а в оперативно-стратегічному масштабі – доля країни в цілому, її суспільного й політичного ладу. Це зумовлюється тим, що бій принципово відрізняється від будь-якого іншого суспільного явища. Будь-який бій – це складова частина двостороннього процесу збройної боротьби, у якій противник також прагне до знищення наших військ. При цьому сучасні війська – це не тільки військова техніка (ракети, танки, гармати та інші бойові засоби), але перш за все люди, які її застосо-

¹ *Ярушек В. Е.* Теоретические основы автоматизации процессов выработки решений в войсках ПВО. Харьков : ВИРТА, 1987. 324 с.

вують, які організаційно зведені в різні підрозділи та постійно піддаються смертельній небезпеці. Їм завжди притаманне почуття страху й самозбереження. Рішення командира на бій в цих умовах покликане об'єднати їх в єдине ціле, забезпечити між ними чітку взаємодію за метою, часом і місцем, підпорядкувати їх дії єдиній волі командира.

З урахуванням наведеного можна дати таке визначення суті рішення будь-якого командира на бій: *рішення на бій* – це заснований на закономірностях і принципах військового мистецтва, на правильному з'ясуванні отриманого бойового завдання й оцінювання обстановки результат творчого мислення й волі командира, який визначає мету бойових дій, сили, засоби, способи та терміни її досягнення, а також завдання підлеглих.

Найважливішою вимогою до рішення на бій є його наукова обґрунтованість, тобто відповідність обстановці, яка склалася і яка очікується, отриманому завданню, замислу старшого начальника, закономірностям і принципам ведення бойових дій, закріплених у статутах. Тільки в цьому разі рішення може бути надійною основою управління.

Особливо важливо, щоб рішення було несподіваним (раптовим) для противника, обґрунтовувалося відповідними розрахунками бойових можливостей військ сторін і забезпечувало найкраще (оптимальне) застосування своїми військами засобів ураження, давало найбільший ефект, нанесення максимальних втрат противнику та скорочення до мінімуму втрат своїх військ. Рішення, прийняте «на око», яке не відповідає обстановці, веде або до постановки військам нереальних (нездійснених) завдань, або до неповного використання їх бойових можливостей. У минулому такі помилки давали про себе знати поступово і їх можна було усунути в ході бойових дій. У сучасному бою вони можуть позначатися миттєво та здатні викликати набагато важчі, ніж раніше, непоправні наслідки, у тому числі вихід із ладу цілих елементів бойового порядку військ і невинуватого загибель особового складу. Слід також зазначити, що помилкове рішення на бій негативно впливає на морально-психологічний стан особового складу підпорядкованих військ, підриває в нього віру в здібності свого командира та можливість виконання поставленого завдання.

Виконання вимог, які висуваються до рішення, особливо стосовно його оптимальності та своєчасності прийняття, у сучасних умовах значно ускладнюється тим, що на відміну від минулого час на підготовку бойових дій значно скоротився, а обсяг заходів з управління збільшився.

Крім підвищеного значення оптимальності (обґрунтованості) і своєчасності, рішення на бій відрізняється від рішень в інших галузях і тим, що його якість не можна з відомих причин перевірити на практиці (прорепетирувати) до початку бойових дій в абсолютно схожих із ними умовах. Цю особливість рішення командира образно описав К. Симонов у романі «Солдатами не народжуються». Один із героїв цього твору говорить: «На війні не буває репетицій, на яких можна зіграти спершу для проби – не так, а потім так, як треба. На війні немає чернеток, які можна порвати та переписати набіло. Тут усе пишуть кров'ю, усе від початку й до кінця, від аза до останньої крапки...».

Цей недолік можна певною мірою компенсувати шляхом математичного моделювання рішення на майбутні бойові дії та перевірки його за допомогою електронно-обчислювальних машин (ЕОМ). Такий метод, як відомо, широко застосовується зараз при прийнятті рішень і плануванні виробництва. Його впровадження є характерною рисою сучасної науки управління. Потреби управління складними військовими формуваннями та економічними (виробничими) об'єктами спонукали до впровадження в життя спеціальних методів, що полегшують прийняття оптимальних рішень. Ці методи зараз прийнято об'єднувати терміном «прикладна математика». Математика з часу своєї появи в тій чи іншій мірі завжди знаходила застосування у військовій справі. Заснований на різних математичних методах комплекс розрахункових завдань сприяє командуванню та штабам при знаходженні відповідей на певну групу питань, які можуть виникнути на всіх етапах підготовки й ведення бойових дій¹. Прогнозування як особливий метод наукового пізнання відіграє важливу роль в управлінні військами, особливо в ухваленні рішення, оскільки дані прогнозування складають наукову базу будь-якого рішення².

У бойових умовах завжди мають місце наявність неповної, недостовірної, суперечливої інформації (і навіть дезінформації), коли вихідні дані будуть частково, а іноді й повністю відсутніми або в кращому випадку надійдуть до органів управління у формі інтервальних значень типу «від... до...» або у формі «з імовірністю не менше...», «імовірно...», «приблизно...», «не менше...», «не далі...» та ін.³

Отже, відмінності між процесами прийняття рішень в умовах повсякденної діяльності підрозділу та прийняття рішень в умовах бойової обстановки є однією з найважливіших причин жорсткого психологічного навантаження на командира при прийнятті бойового рішення. У цьому сенсі між прийняттям бойового рішення та прийняттям звичайного визначаються такі основні відмінності:

1. *Невизначеність обстановки.* У бою дуже рідко спостерігаються ситуації, коли обстановка буває повністю зрозуміла. На кожне «за» є аналогічне «проти». Тому в ході підготовки слід прагнути до скорочення (зменшення) невизначеності, тобто того нового й невідомого, з чим людина може зустрітись в бою.

2. *Неможливість досягнення «ідеального» бойового результату, побоювання помилок.* Навіть після повної підготовки до бою дії можуть бути безуспішними або сполученими із втратами. Противник або природа можуть виявитися сильніше, у бою можливі всілякі несподіванки, які можуть порушити всі плани. У бою ж навіть «правильні» дії можуть призвести до «неправильного» результату і, навпаки, помилкові дії можуть закінчитися «правильним» результатом. У повсякденному житті людина нерідко може обрати з ряду можливих дій найбільш доцільне й розумне рішення. У бою

¹ Основы и применение методов прикладной математики в военном деле : учебник / под ред. П. И. Иванова. Монино : ВВА им. Ю. А. Гагарина, 1991. 512 с.

² Информатика в военном деле. Москва : ДОСААФ, 1989. 127 с.

³ Кондратьев В. В., Ничипор В. И., Костенко А. Н. Информационно-расчетное обеспечение управления войсками в условиях информационной неопределенности. *Военная мысль*. 2013. № 11. С. 21–34.

ж єдиного правильного рішення, як правило, не буває. Точніше, у момент прийняття рішення про обрання одного з декількох варіантів дій неможливо визначити, правильне те чи інше рішення чи ні.

3. *Страх відповідальності*. Відповідальність може бути різною – перед самим собою, моральна, перед керівництвом, кримінальна та ін. Однак у будь-якому разі людина не хоче мати проблем для себе через негативний результат своїх дій. У повсякденному житті за «неправильний» результат повинна виникати відповідальність. Щоб уникнути ризику виникнення відповідальності, потрібно діяти «правильно». У бою, коли домогтися «позитивного» результату, тобто виконання завдання без втрат, практично неможливо, результат, як правило, «неправильний». Відповідно, військово-службовцю здається, що відповідальність у тій чи іншій формі настає майже за будь-які дії.

4. *Відсутність часу на обдумування й розгляд усіх можливих варіантів дій*. Події можуть розвиватися настільки стрімко, що рішення має бути прийнято блискавично.

5. *Неясність мети дій або видима безцільність дій*. Нерідко загальна мета дій у бою неясна, у тому числі вона може свідомо приховуватися командуванням, щоб уникнути розгадування противником плану операції.

Разом із тим процес прийняття рішення на загальновійськовий бій пов'язаний зі значними труднощами, які полягають у такому.

По-перше, ряд вихідних для математичного моделювання даних про обстановку, щодо стану особового складу військ противника, не піддаються точному кількісному вимірюванню, але разом із тим мають важливе, навіть визначальне значення для прийняття рішення й досягнення успіху в бою.

По-друге, кожен новий бій ніколи не буває точною копією попереднього, оскільки не буває однаковою обстановка, за якою приймається рішення.

По-третє, у сучасному загальновійськовому бою беруть участь декілька підрозділів родів військ і спеціальних військ, які суттєво відрізняються один від одного за своїм призначенням, організацією, озброєнням, можливостями та способами дій. Слід зауважити, що сучасні військові формування – складні системи, що складаються з багатьох взаємозалежних військових об'єктів. Якщо число таких об'єктів зростає за лінійним законом, то число зв'язків між ними збільшується, принаймні, за квадратичним законом. У таких умовах навіть талановитому військовому командирі важко або навіть неможливо здійснювати ефективне керівництво бойовою підготовкою або бойовими діями без залучення новітніх досягнень науки та обчислювальної техніки.

По-четверте, обґрунтованість прийнятого рішення на бій доводиться оцінювати не за якимось одним критерієм, а відразу за кількома різними за характером показниками, як-то: очікувані втрати противника, запобігання втратам або можливі втрати у своїх військах, витрати матеріальних ресурсів і часу на виконання бойового завдання, захоплення (утримання) місцевості, а також соціально-політичні наслідки майбутніх бойових дій.

По-п'яте, у бойовій обстановці кращого успіху нерідко може домогтися той командир, який із чисто математичної точки зору прийме менш обґрунтоване, але зате несподіване для противника рішення. Ще О. В. Суворов

говорив: «Хто здивував, той переміг» – і цей афоризм має глибокий сенс і в сучасних умовах. Бій – це перш за все протиборство умів, боротьба інтелектів. За голими цифрами та будь-якою формулою кожен командир повинен бачити живих людей, свої війська і противника, що протистоїть їм, часом розумного й підступного, який знає нашу тактику, наш «алгоритм» прийняття рішення та ведення бою.

Таким чином, командир при прийнятті рішення на бій доводиться стикатися з багатьма протиріччями, основними з яких є протиріччя: між необхідністю мати науково обгрунтоване рішення та труднощами з отримання всіх необхідних для цього даних обстановки.

Практика й теоретичні дослідження показують, що для успішного вирішення всіх цих та інших суперечностей при прийнятті рішення на бій необхідні, перш за все, тісне поєднання логічних і математичних методів, а також глибокі знання й досвід командира, його вміння творчо мислити, мужність, рішучість, сильна воля, розвинена інтуїція, передбачення ходу майбутніх бойових дій, хитрість, здатність піти на обгрунтований ризик і взяти на себе відповідальність за його наслідки. У рішенні командира, отже, як у фокусі концентруються його ідейно-політичні, філософські, математичні та чисто воєнні знання, а також досвід і суб'єктивні морально-вольові якості, які нерідко будуть відігравати важливу роль у досягненні успіху в бою. Математика та обчислювальна техніка при цьому є лише потужним «інструментом», що підвищує творчі можливості, мистецтво офіцерів із прийняття обгрунтованого рішення.

Так, при управлінні військами в ході бойових дій командир і органи управління для того, аби підтримувати на високому рівні або відновити втрачену боєздатність військ і домогтися успішного виконання ними поставленого бойового завдання, роблять не що інше, як: продовжують збирати й вивчати дані про реальну обстановку; уточнюють відповідно до неї раніше прийняте рішення, а при різкій її зміні приймають нове рішення; доводять до підлеглих уточнені або нові завдання, підтримують безперервну взаємодію військ; керують здійсненням заходів щодо забезпечення бойових дій; забезпечують безперервність управління військами та відновлюють його в разі порушення¹.

Ухвалення командиром рішення на бій нерозривно пов'язане з таким поняттям, як планування бойових дій військ. Це і з логічної, і з технічної точок зору – єдиний і нерозривний процес. Принципово помилковою є думка про те, що спочатку нібито командир приймає рішення на бій і лише потім, штаб починає планувати бойові дії. Це не відповідає дійсності, а на практиці неминуче веде до тяганини, втрати часу, бюрократизму тощо. Коли командир приймає рішення на бій, тобто намічає замисел дій, бойові завдання підлеглим військам із визначенням, якого противника, де й коли вони повинні розгромити, де нанести головний удар, як побудувати бойовий порядок, як підтримувати взаємодію за завданнями, рубежами (об'єктами) і часом, то тим самим він уже здійснює не що інше, як планування бойових

¹ Основи управління войсками / Д. А. Иванов и др. Изд. 2-е, перераб. и доп. Москва : Воениздат, 1977. С. 49.

дій, при цьому виконує основні завдання планування. Саме тому рішення є основою планування¹.

Після прийняття рішення процес планування не починається, а триває та завершується. При цьому штаб і начальники родів військ та служб під керівництвом командира конкретизують і деталізують окремі елементи рішення, особливо ті, які стосуються способів і строків дій військ, порядку їх взаємодії й забезпечення, обґрунтовують їх необхідними розрахунками та додатковими даними обстановки. Якщо такої можливості немає (наприклад, за відсутності часу), то вони обмежуються тільки прийняттям рішення. Із цих міркувань термін «планування бою чи операції» часто вживається тільки тоді, коли йдеться про роботу командирів і органів управління вищих ланок, починаючи від бригади. Однак це не означає, що командири рот і батальйонів не мають своїх планів бою. Їх рішення на бій, зафіксовані в пам'яті або відображені на карті (схемі) і детально «розіграні» з підлеглими на місцевості, – це і є їх плани, моделі майбутніх бойових дій².

При проведенні в Харківському НДІСЕ судово-експертних досліджень за матеріалами кримінальних проваджень, які надходили з військових прокуратур різних регіонів України, судовими експертами за спеціальністю «Військові дослідження» в обов'язковому порядку враховувалися основні положення теорії управління військами щодо організації бойових дій як взагалі, так і стосовно прийняття рішення та планування. У ході виконання судових військових експертиз досліджувалися питання організації тих чи інших дій певними військовими формуваннями шляхом вивчення змісту наказів, розпоряджень щодо організації виконання поставлених завдань та їх відповідності меті, вибору сил, засобів, способів і часу її досягнення. На підставі цього робилися висновки про відповідність (невідповідність) дій військових формувань вимогам керівних документів, а також визначалися причинно-наслідкові зв'язки між діями (бездіяльністю) тих чи інших посадових осіб і наслідками, що настали.

За результатами експертної практики надалося можливим установити певні фактори, що перешкоджають прийняттю доцільних рішень у військовій сфері відповідними посадовими особами та форми їх вираження, які підлягають урахуванню під час судово-експертних досліджень. Слід зазначити, що ці фактори впливають і є логічним продовженням зазначених особливостей процесу прийняття рішення у військовій сфері. На нашу думку, до факторів, що сприяють виникненню тенденції в поведінці, спрямованої на ухилення від прийняття рішень, необхідно віднести такі.

1. *Страх*. Страх загибелі або отримання каліцтв, страх попадання в полон, у тому числі страх за інших. Цей страх є проявом одного з основних інстинктів людини – інстинкту самозбереження. Слід ураховувати, що страх має так званий «тунельний» ефект. Уся увага людини зосереджується на джерелі страху й усі дії сконцентровані на ухиленні від цього джерела. Навіть командир високого рангу, який не знаходиться в безпосередній небезпеці, у першу чергу думає про себе, а не про управління боєм, хоча від

¹ Основи управління військами / Д. А. Иванов і др. Изд. 2-е, перераб. и доп. Москва : Воениздат, 1977. С. 44.

² Там само.

джерела небезпеки він порівняно віддалений. Відомо, що лише невелика частина військовослужбовців, потрапивши під вогонь противника, веде більш-менш прицільний вогонь (близько 15 %). Інші або не стріляють узагалі, або стріляють не прицільно, витрачаючи боєкомплект, прагнуть відразу відкрити вогонь, опинившись на позиції, навіть не визначившись із ціллю та установкою прицілу. Потрапляючи під вогонь противника, вони про виконання завдання не думають, усі думки зосереджуються на імітації дій або на ухиленні від бою.

2. *Бойовий стрес або психологічне виснаження.* Результатом бойового стресу може бути як надмірна активність, так і спроби не звертати уваги на труднощі обстановки. Якщо реакцією на бойовий стрес є пригнічення нервової системи, то наслідком буде бездіяльність, безініціативність і недбалість.

3. *Ефект війни на відстані.* Військовослужбовець, не бачачи противника, вважає його ніби нереальним і неіснуючим, не може повірити, що хтось хоче заподіяти йому реальну шкоду.

4. *Небажання виходити зі стану відносного комфорту, бажання підтримати власний престиж (показати, що немає потреби в порадах підлеглих, що раніше відданий наказ правильний), сприйняття бойової діяльності як, утім, і будь-якої роботи, на кшталт покарання, лінь.*

У поведінці людини ухилення від прийняття бойових рішень може виражатися в таких формах:

- 1) перекладання рішення – від себе на іншого;
- 2) передача тяжкості рішення підлеглому;
- 3) зволікання з прийняттям рішень;
- 4) сліпе слідування наказам, дотримування бойового статуту чи інших інструкцій;
- 5) установка на те, що завдань ніяких немає. Сенс цієї форми ухилення зводиться до формули «немає наказу – значить, мені нічого не потрібно робити».

На підставі наведеного видається можливим визначити таке.

Зміни в засобах і способах ведення бойових дій істотно впливають на управління військами з боку командирів і штабів усіх ступенів.

Важливого значення при цьому набули: висока боездатність командирів і штабів до управління військами, твердість, гнучкість, безперервність (стійкість), прихованість і висока оперативність управління в будь-якій складній обстановці.

Практика та проведені дослідження показали, що управління військами є досить складна й багатогранна проблема, яка потребує комплексного підходу, здійснення цілої системи заходів технічного, організаційного та дослідницького характеру.

Таким чином, за сучасних умов СВЕ та у своїй основі судово-експертні дослідження процесу прийняття рішення у військовій сфері є комплексними. Урахування особливостей процесу прийняття рішення у військовій сфері надасть змогу покращити організацію роботи експертів і сприятиме успішному виконанню завдань правосуддя.

ОСОБЕННОСТИ ПРОЦЕССА ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЯ В ВОЕННОЙ СФЕРЕ

Чупрун В. Т., Богданюк И. В.

Определено наличие комплекса нерешенных научных и практических проблем в новой области судебно-экспертной деятельности «Военные исследования»,

а именно: дефицит научно-методического обеспечения в военной сфере. Отмечено, что анализ экспертной практики Харьковского НИИСЭ свидетельствует о существенном увеличении назначений судебных военных экспертиз. Большинство выводов судебных военных экспертиз основываются на результатах комплексной формы исследований. Поэтому важной проблемой является разработка общей методики решения задач комплексной судебной военной экспертизы. С учетом этого в Харьковском НИИСЭ инициировано проведение научно-исследовательской работы по теме «Методика судебно-экспертного исследования работы командиров (штабов) и воинских формирований при подготовке и выполнении боевых (служебно-боевых) задач». Целью статьи является определение особенностей процесса принятия решения в военной сфере с учетом современных условий. Указано, что основу управленческой деятельности в экономической, производственной, военной сфере жизнедеятельности человека составляют процессы принятия решений. На основании анализа основных функций управления войсками раскрыта сущность процесса принятия командиром решения на бой и планирования боевых действий. Дано определение сути решения любого командира на бой. Приведены различия между процессами принятия решений в условиях повседневной деятельности подразделения и принятия решений в условиях боевой обстановки, а также трудности и противоречия, с которыми приходится сталкиваться командирам. Установлен перечень определенных факторов, препятствующих принятию целесообразных решений в военной сфере соответствующими должностными лицами, и формы их выражения, которые должны учитываться при судебно-экспертных исследованиях.

Ключевые слова: судебно-экспертная деятельность в военной сфере, функции управления войсками, принятие решения, планирование боевых действий.

PARTICULARITIES OF DECISION-MAKING PROCESS IN THE MILITARY FIELD

Chuprun V. T., Bogdaniuk I. V.

Presence of a set of unresolved scientific and practical problems in new field of forensic expert activity "Military Research" is determined; namely: shortage of scientific and methodological support in the military field. It is noted that the analysis of the expert practice of the Kharkiv RIFE indicates a significant increase in the appointment of forensic military examinations. Most of the conclusions of forensic military examinations are based on the results of a comprehensive form of research. Therefore, an important problem is the development of a general methodology for solving the tasks of comprehensive forensic military examination. Taking this into consideration KhRIFE initiated research work on the topic "Methods of forensic expert research the work of commanders (staffs) and fighting units in while preparation and execution of combat (service-combat) tasks". The purpose of this article is to determine specifics of decision-making process in the military field, taking into account modern conditions. It is indicated that the basis of managerial activity in the economic, industrial, military sphere, human life and activities are composed processes of decision-making. Based on the analysis of basic functions of troop's control, the essence of process of the commander's decision-making to fight and plan military operations is disclosed. The definition of decision essence of any commander to fight is provided. Differences between the decision-making processes in the day-to-day operations of a unit and decision-making under conditions of a combat situation are presented, as well as the difficulties and contradictions which commanders have to be faced. A list of certain factors preventing the adoption of advisable decisions in military field by relevant officials has been established and forms of their expression that should be taken into account in forensic expert researches.

Keywords: forensic expert activity in the military sphere, functions of troop's control, decision-making, planning of military operations.